

آشنایی بیشتر با بندعلی خان و جاذبه‌های محیط‌زیستی‌اش

شاید باور اینکه در چند کیلومتری تهران تالابی وجود دارد که انواع پوشش گیاهی و گونه‌های مختلف حیوانات در آن زندگی می‌کنند سخت باشد؛ تالابی که هوای تهران و خشکسالی پایتخت و چند شهر دیگر به آن وابسته است. اگر خشک شدن دریاچه ارومیه اثر منفی‌ای بر چند استان کشور دارد، خشک شدن تالاب بندعلی‌خان نیز جمعیت بیش از ۱۳ میلیون نفری استان تهران را تحت تأثیر قرار خواهد داد. بررسی‌ها نشان می‌دهد با خشک شدن این تالاب، دیگر سکونت در شهر تهران و حتی استان تهران امکان‌پذیر نیست. هجوم ریزگردها به شهر تهران، افزایش اختلاف دمای شب و روز و دیگر آسیب‌های زیست‌محیطی نتیجه خشک شدن بندعلی‌خان است. به گفته فرماندار ورامین اگر هر تهرانی روزی یک لیتر در مصرف آب صرفه‌جویی کند و این میزان آب را به احیای مجدد این تالاب اختصاص دهد، می‌توانیم این بحران را پشت سر بگذاریم.

نیمی از مساحت تالاب خارج از محدوده حفاظت شده و بیش از نیمی از آن داخل پارک ملی کویر قرار دارد. این تالاب فصلی، گرچه در فصول گرم سال به صورت باتلاق و گنداب و گاهی خشک دیده می‌شود، اما در پاییز و زمستان مملو از آب شیرینی است که پرندگان در حال مهاجرت را به سوی خود می‌کشاند. بندعلی‌خان به‌عنوان منطقه وسیعی از یک محدوده است که به صورت فصلی از اوایل آبان هر سال آبیگری می‌شود و تا اواخر فروردین هم آب دارد و با توجه به وضعیت آب، میزان و زمان آبیگری وسعت منطقه آبیگری شده متغیر است؛ البته آب باید به‌طور مستمر

وارد شود تا به صورت آبیگر باقی بماند.

وسعت کلی منطقه‌ای که آبیگری می‌شود بیش از ۲۰ هزار هکتار است و در ۳۵ کیلومتری ورامین در موقعیت جغرافیایی ۲۵۸°۲۵' N ۵۱°۳۷' E قرار دارد. البته این منطقه به‌طور کامل زیر آب نمی‌رود؛ بلکه به صورت شاخه شاخه در قسمت‌های مختلف زیر آب می‌رود که در شرایط خوب یک چهارم منطقه را تحت پوشش قرار می‌دهد.

اکوسیستم‌های تالابی یکی از حساس‌ترین و موثرترین اکوسیستم‌هاست. اکنون اکوسیستم منطقه که در سطح استان قرار دارد اگر نگوئیم بی‌نظیر، جزء کم‌نظیرترین مناطق است که در حال نابودی است؛ اکوسیستمی که با وارد شدن آب به آن شاهد رشد گیاهان و حضور پرندگان مهاجر هستیم، با این توضیح که در برخی مواقع تا ۱۰۰ هزار پرند در زمستان سرشماری شده‌اند اما متأسفانه اکنون این تعداد به‌شدت کاهش پیدا کرده‌اند.

گونه‌های حیوانات

گونه حیوانات تالاب بندعلی‌خان هم برای خودش جذابیت‌هایی دارد. قوچ، کل، بز و جیبر از معروف‌ترین حیوانات این منطقه است. البته پرندگانی که در فصل آبیگری تالاب به آنجا مهاجرت می‌کنند هم درنوع خودشان بی‌نظیر هستند. پرنده‌هایی که وارد این منطقه می‌شوند بیشتر پرنده‌های مهاجری هستند، که برای زمستان گذرانی وارد تالاب می‌شوند که می‌توان از انواع آن به مرغابی‌سانان، انواع اردک‌ها، غاز، فلامینگو و

گونه‌هایی مانند قو و قوی گنگ و تعداد کمی درنا اشاره کرد. البته نوعی از عقاب طلایی هم از جمله پرندگانی است که در تالاب دیده می‌شوند.

غزال زیبای بندعلی‌خان

زیباترین و ظریف‌ترین حیوانی که در طبیعت ایران یافت می‌شود، جیبر است؛ گونه‌ای غزال که ظرافت و زیبایی‌اش او را به غزال میناتوری معروف کرده است. جیبر به خوبی خود را با زندگی در کویر و مناطق گرم وفق داده و تکثیر شده است. گستره زندگی این حیوان از هند تا پاکستان و ایران است. جیبر یکی از تندرست‌ترین حیوانات گیاه‌خوار در طبیعت ایران است. جیبر توان رسیدن به سرعت ۸۰ کیلومتر در ساعت را دارد.

اما متأسفانه شکار غیرقانونی و زنده‌گیری این حیوان باعث شده در منطقه حفاظت شده ورامین تنها ۱۷۰ راس از آن دیده شود. شکارچیان غیرمجاز، با موتور دنبال این حیوان می‌کنند و وقتی خسته شد آن را شکار می‌کنند.

درمورد پوشش گیاهی این تالاب بی‌نظیر هم می‌توان به پوشش گیاهان مرتعی که مورد استفاده دامداران قرار می‌گیرد و پوشش گیاهی درختچه‌ای که بیشتر گونه‌گز است و در مناطق زیادی شاهد آن هستیم، اشاره کرد. البته قبلاً نیزآرها را هم داشتیم که با توجه به خشکسالی‌هایی که رخ داده، بسیار کاهش پیدا کرده و تقریباً از بین رفته‌اند؛ یعنی می‌توان گفت پوشش‌های گیاهی این منطقه در کل کاهش پیدا کرده است.

خسروی معتقد است: «تهرانی‌ها باید این موضوع را باور کنند که خشک شدن تالاب وضعیت زندگی آنها را سخت‌تر می‌کند چراکه به هر میزان که خشکی تالاب طولانی‌تر شود، گرما و ریزگردهای تهران بیشتر می‌شود، تهرانی‌ها کمی در مصرف آب صرفه‌جویی کنند تا شاید وضعیت تالاب بهتر شود و هوای پایتخت هم مطلوب‌تر شود.»

ساخت آبشخورهای مصنوعی

منطقه کویر مرکزی حیوانات زیادی دارد. جیبر (غزال میناتوری) قوچ، کل و بز از جمله حیوانات این منطقه هستند، حیواناتی که مسئولان منطقه حفاظت شده ورامین زحمت زیادی برای حفظ آنها کشیده‌اند، چراکه شکارچیان غیرقانونی همیشه در کمین این حیوانات هستند اما خشکسالی و نبود آب هم یکی از مشکلاتی است که حیوانات این منطقه با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. وی که به سقایی کویر معروف است طرح آبشخورهای مصنوعی را برای اینکه حیات وحش منطقه در فصل خشکی

آب داشته باشند درست کرده، آبشخورهایی که با یک شناور ساده کولر، همیشه آب تازه برای حیوانات دارند.

رئیس منطقه حفاظت شده کویر مرکزی ایران درمورد چشمه‌های خودجوش کویر مرکزی ایران می‌گوید: «در این منطقه حفاظت شده در گذشته چهار چشمه خودجوش وجود داشت که این چشمه‌ها آب لازم را برای حیات وحش منطقه را تامین می‌کرد اما چند سالی می‌شود که تنها در دو چشمه آب آن هم به میزان کم وجود دارد. به همین دلیل برای حیات وحش اینجا آبشخورهای مصنوعی درست کرده‌ایم. در حال حاضر چهار آبشخور مصنوعی برای حیات وحش این منطقه درست کرده‌ایم؛ تانکرهای آبی که در اختیار داریم را هفته‌ای یکبار پر می‌کنیم تا حیوانات آب برای آشامیدن داشته باشند.»

